

Najstarejše vzhodnoazijske razglednice v slovenskih zbirkah

Chikako Shigemori Bučar in Maja Veselič

Prve vzhodnoazijske razglednice so v slovenske dežele prišle na prelomu iz 19. v 20. stoletje kot posledica intenzivnejših stikov Avstro-Ogrske z Vzhodno Azijo ter predvsem številčnejšega udejstvovanja moč iz slovenskih dežel v avstro-ogrski cesarski in kraljevi mornarici. Ti so zasedali položaje od navadnih mornarjev do višjih častnikov, celo kapitanov.¹ Veliko večino razglednic, ki so jih zbirali in pošiljali pomorščaki, hrani Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran, saj se ukvarja s preučevanjem, hrambo in razstavljanjem predmetov in dokumentov, ki pričajo o zgodovini pomorstva na tem območju v času Avstrije, Avstro-Ogrske, Kraljevine Jugoslavije ter SFR Jugoslavije. Kljub temu so doslej najstarejše identificirane razglednice, čeprav izpod peresa pomorščaka Pepona, v Slikovni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Druga zbirka najstarejših vzhodnoazijskih razglednic, ki je prav tako v Ljubljani, je Jagrova zbirka v Biblioteki SAZU. Tam hranijo razglednice, ki jih je Ivan Jager pošiljal s poti na Kitajsko, kjer je sodeloval pri obnovi avstro-ogrskega veleposlaništva po boksarski vstaji, od tam pa je nato preko Japonske in Havajev odplul v ZDA, kjer je živel do konca življenja. Poleg omenjenih dveh pošiljateljcev, je v zasebnih rokah in v NUK-u še nekaj drugih razglednic iz istega obdobja, ki se jih prav tako dotakne ta prispevek.

Slika 1: Kolaž znamenitosti – Kobe Oriental Hotel, Vrtovi Iris v kraju Horikiri, gora Fudži prekrita s snegom. Razglednico je 25. 7. 1899 iz Kōbeja sestri Marie Schollmayer pisal pomorščak Jožef Obereigner »Pepon« (Slikovna zbirka, NUK).

Uporabniki vseh obravnavanih razglednic so bili izobraženi posamezniki, ki so skoraj vedno razločno zapisali kraj in čas uporabe. Razglednico so izbrali oziroma kupili sami, z jasnim namenom, da jo pošljejo določeni osebi, ki je bivala v slovenskih deželah Avstro-Ogrske. Naslovniki so bili večinoma bližnji sorodniki, včasih tudi prijatelji ali kolegi. Zahvaljujoč datumom in berljivim zapisom lahko rekonstruiramo poti posameznih pošiljateljcev. Prav to dvoje – prejemnik ter datiranje in lociranje uporabe razglednice – je ključno za uspešno identificiranje uporabnika, kadar institucije ali osebe, ki jih hranijo, nimajo zabeleženih imen. Medtem ko je v treh primerih spodaj obravnavanih pošiljateljcev identiteta dokončno potrjena, je v enem potrebna dodatna preverba.

Najstarejše vzhodnoazijske razglednice pričajo o neposrednih stikih slovenskih dežel z Vzhodno Azijo ter o radovednosti določenih posameznikov, ki so jih privlačila potovanja na takrat tako imenovani Daljni vzhod. Čeprav so slovenski časniki in časopisi v tem obdobju že pogosteje poročali o Vzhodni Aziji (gl. Lazar 2017; Vampelj Suhadolnik, v tej knjigi), so bili to z gledišča povprečnega prebivalca Srednje Evrope nadvse eksotični in nepoznani kraji. Vsak od teh šolanov moč izhaja iz specifičnega družinskega okolja, njegova izbira izobraževalne poti pa ni bila naključna. Sorodnosti v družinskih izobraževalnih ozadjih ponazarjajo tendence naraščajočega srednjega sloja v tem prostoru v obdobju na prelomu 19. in 20. stoletja (Vodopivec 2011).

¹ Izčrpen pregled doslej identificiranih pomorščakov vojne mornarice, ki so v drugi polovici 19. in prvih dveh desetletjih 20. stoletja pluli v Vzhodno Azijo, ponuja monografija Bogdane Marinac (2017).

Pozdravi pomorščaka Pepona

Najstarejše uporabljene vzhodnoazijske razglednice – skupaj jih je 8 (Tabela 1) so bile iz različnih krajev na Kitajskem in Japonskem odposlane poleti in jeseni 1899. Pisava je identična, prav tako podpis »Pepon« (včasih »Pepo« ali »Pepa«),² jezik sporočil je nemški. Ena je v zasebni lasti, druge pa, kot omenjeno, hrani NUK.

Tabela 1: Kronološki seznam vzhodnoazijskih razglednic pošiljatelja Pepona

Poštni žig*	Datum uporabe	Naslovnik	Motiv
Hongkong	13. 3. 1899	Wilhelmina Gräfin Lichtenberg in Hallerstein Post Altenmarkt Rakek Krain	Pogled na hongkonško pristanišče
Nagasaki	15. 6. 1899	Oberförster Schollmayer Mašun, Post Grafenbrunn b. St. Peter Krain	Mati s pahljačo v roki gleda spečega otroka
Nagasaki	15. 6. 1899	Wilhelmina Gräfin Lichtenberg in Hallerstein Post Altenmarkt Rakek Krain	Reka in most čeznjo
Nikkō	1. 7. 1899	Josef von Obereigner Schneeberg in Krain, Altenmarkt bei Rakek	Vhod v Hotel Nikkō ³
Yokohama	6. 7. 1899	Wilhelmina Gräfin Lichtenberg in Hallerstein Post Altenmarkt Rakek Krain	Slap Tamadare v kraju Hakone Yumoto
Kōbe	25. 7. 1899	frau Marie Schollmayer Mašun pri Grafenbrunn bei St. Peter Krain	(kolaž) Kobe Oriental Hotel; Vrtovi Iris v kraju Horikiri; gora Fudži prekrita s snegom
Tsingtau (Qingdao)	18. 9. 1899	frau Marie Schollmayer Mašun pri Grafenbrunn bei St. Peter Krain	Katoliška terenska maša v vzhodnem taboru v Qingdaoju
Hongkong	25. 10. 1899	Hochgeborene frau Wilhelmina Gräfin Lichtenberg auf Schloss Hallerstein Post Altenmarkt Rakek Krain	Ulica v Hongkongu

*V Vzhodni Aziji.

2 Pepa je češka različica imena Jožef (elektronska korespondenca Chikako Shigemori Bučar z Angeliko Hribar, 30. 7. 2019).

3 Razglednica je v lasti gospe Angelike Hribar.

Chikako Shigemori Bučar (2019b; 2019d) je v svojih preteklih raziskavah ugotovila, da je bil Pepon vzdevek Jožefa Obereignerja, člana posadke avstro-ogrsko torpedne križarke Kaiserin Elisabeth, ki je kot postajna ladja svojo drugo od šestih poti v Vzhodno Azijo opravila v letih 1899–1900.⁴ Na poti se je ustavila v naslednjih pristaniščih (Donko 2013, 297–298):

24. 1. 1899 izplutje iz Pule, 29.–30. 1. Port Said, 5. 2.–7. 2. Aden, 15. 2.–22. 2. Colombo, 1. 3.–3. 3. Singapur, 9. 3.–27. 3. Hong Kong, 1. 4.–15. 4. Chefoo (danes Yantai), 19. 4.–29. 4. Woosung (danes Wusong), 30. 4.–10. 5. Namquan (danes Youyiguan), 10. 5.–19. 5. Samsah Bay (danes Sansha), 20. 5. Matsu Island (danes Lianjiang), 21. 5.–25. 5. Pagoda Anchorage (danes Mawei), 31. 5.–10. 6. Amoy (danes Xiamen), 14. 6.–24. 6. Nagasaki, 28. 6.–22. 7. Yokohama, 24. 7.–30. 7. Kobe, 2. 8.–5. 8. Kure, 5. 8.–9. 8. Sasebo, 12. 8.–22. 8. Nagasaki, 23. 8.–24. 8. Port Arthur, 24. 8.–27. 8. Taku Tongku (Dagu Tanggu), 28. 8.–13. 9. Chefoo, 13. 9.–17. 9. Wei hai wei, 18. 9.–23. 9. Tsingtau (Qingdao), 24. 9.–4. 10. Woosung, 4. 10.–8. 10. Šanghaj, 8. 10.–10. 10. Woosung, 10. 10.–11. 10. Singlosan, (eden od otokov Zhongshan pred mestom Ningbo) 11. 10.–13. 10. San mun (danes Sanmen), 13. 10.–15. 10. Lotsun (verjetno Luocun v Foshanu), 15. 10.–19. 10. Namquan, 21. 10.–3. 11. Hong Kong, 8. 11.–15. 11. Singapur, 18. 11.–23. 11. Oleleh, 23. 11.–27. 11. Puloweh, Sabang Bai, Sumatra, 30. 11.–5. 12. Colombo, 12. 12.–15. 12. Aden, 20. 12.–21. 12. Suez, 21. 12.–29. 12. Port Said, povratek v Pulo 3. 1. 1900.

Datumi na vseh Peponovih razglednicah, ki jih hranijo v NUK-u (poleg naštetih vzhodnoazijskih tudi dve, ki ju je napisal v Colombu 3. 12. 1899 in verjetno odposlal v Singapurju), ustrezajo postajam Kaiserin Elisabeth. Kadar je bila ladja v določenem pristanišču zasidrana dlje časa, je Pepon kartico poslal četrti ali peti dan po prihodu. Če je bil postanek krajši, je razglednico vedno odposlal naslednji dan. Zdi se, da je razglednico poiskal takoj, ko se je izkrcal v novi luki, ali pa so bili prodajalci razglednic zelo vztrajni pri lovu na mornarje, ki so želeli kupiti in poslati razglednice, vsakič ko je v pristanišče priplula nova ladja. Morda je v večjih pristaniščih med lokalnimi prodajalci obstajal sistem, ki je pomorščakom in drugim tujim obiskovalcem pomagal pri navezavi na lokalni poštni sistem.

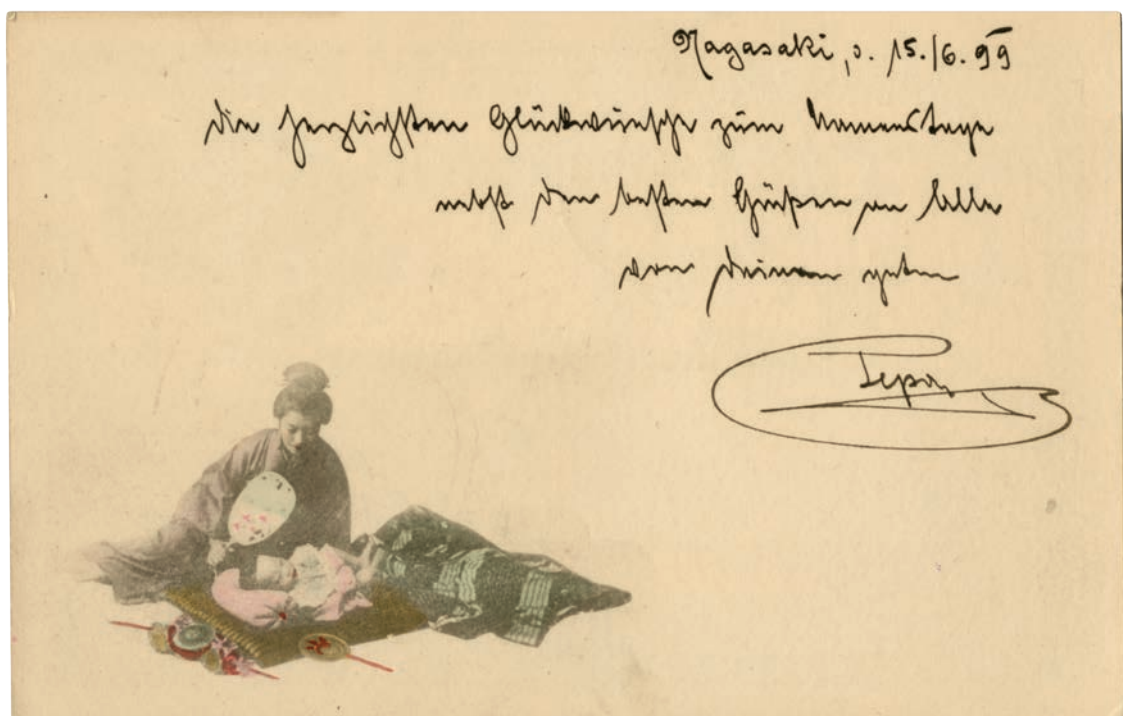
Kot je razvidno iz Tabele 1, je Pepon vzhodnoazijske razglednice pisal štirim osebam, višjemu gozdarju (Henriku) Schollmayerju, gospe Marie Schollmayer, grofici Wilhelmini Lichtenberg na gradu Hallerstein ter Josefu von Obereignerju. Sporočilo na razglednici, ki je bila iz Kōbeja poslana 25. 7. 1899, razkriva, da je bila Marie Schollmayer njegova sestra. S pomočjo teh informacij je bilo prvotno odkrito Peponovo uradno ime – Jožef Obereigner (mlajši) (Shigemori Bučar 2019b, 159–160) in z novimi informacijami tudi razglednica v zasebni lasti. Njegov oče Jožef Obereigner (starejši) je bil leta 1872 iz češkega kraja Podebradi poslan za gozdnega direktorja na posestvo Snežnik (danes Grad Snežnik) na Notranjskem, ki je bilo v lasti princa Georga (Jurija), po njegovi smrti pa je leta 1900 pripadlo Hermanu Schönburgu Waldenburgu (Hribar 2000, 46). Z ženo Pavlino, ki je bila prav tako češkega rodu, sta skupaj s svojimi petimi otroki bivala v pristavi ob gradu. Ti otroci so bili Marie (1869–1903), Emil (1871–1942), Zdenka (1872–1935), Jožef (Pepon) (1874–?) in Heinrich ali Heinček (1875–1914). Medtem ko je prvi sin po očetovem vzoru postal gozdar, je Jožef, ki so ga klicali Pepo ali Pepon, postal strojni inženir v avstro-ogrski mornarici in je bil nekaj časa stacioniran v Puli (Hribar 2000, 42–47). Pri 25 letih je s Kaiserin Elisabeth odplul v Vzhodno Azijo.

Po informacijah, ki jih navaja Hribar (2000, 42), je Jožef Obereigner starejši leta 1884 kot okrajnega gozdnega upravnika zaposlil Henrika Schollmayerja in ga poslal v samotno gozdarsko postojanko Mašun, približno 14 kilometrov jugozahodno od Snežnika. Leta 1887 se je Schollmayer poročil z Obereignerjevo najstarejšo hčerko Marie. Pepon je tri razglednice torej pisal svoji pet let starejši sestri in njenemu možu. Svaku je čestital ob godu, sestri pa se je v enem primeru zahvalil za kartico, v drugem pa za pismo.

4 Na Kaiserin Elisabeth so med prvo potjo leta 1892 in zadnjo leta 1914, ko jo je ob porazu nemško-avstrijskih sil proti Japoncem v boju za Qingdao posadka potopila, v Vzhodno Azijo pluli tudi številni drugi pomorščaki s slovenskega etničnega območja. O njih piše Bogdana Marinac (2017 in v tej knjigi).

Slika 2: Portret bratov Obereigner iz leta 1904. Na levi sedi Jožef (»Pepon«), na desni Emil, v ozadju stoji Heinrich (last Angelike Hribar).

Slika 3: Mati s pahljačo v roki gleda na spečega otroka. Razglednico je Jožef Obereigner 15. 6. 1899 poslal svaku iz Nagasakija, v času, ko sta s sestro Marie dobila prvega otroka (Slikovna zbirka, NUK).

Slika 4: Glavni vhod Hotela Nikko v kraju Nikkō. Razglednico je 1. 7. 1899 iz Nikkōja očetu poslal Jožef Obereigner (last Angelike Hribar).

Iz opisov življenja družin Obereigner in Schollmayer, ki temeljijo na dnevnikih Henrika Schollmayerja med bivanjem v Mašunu in kasneje na Snežniku, je očitno, da so si bili zelo blizu. Pogosto so se udeleževali v sezonskih in kulturnih dejavnostih ter uživali srečno družinsko življenje (Hribar 2000). Zato ni presenetljivo, da je s poti v daljne kraje Pepon pisal prav njima, razberemo pa lahko, da sta tudi onadva večkrat pisala njemu, medtem ko je služil na ladji. Iz sporočil se zdi, da je večina korespondence med bratom in sestro v resnici potekala v obliki pisem.

Prav tako je Peponu na ladjo pisala tretja naslovnica njegovih razglednic – ta je prejela kar štiri od osmih –, grofica Wilhelmina Lichtenberg, ki je imela v lasti grad Hallerstein v kraju Koča vas v Loški dolini (Kačičnik Gabrič 2000, 58) in je bila blizu obema družinama.⁵ Na eni razglednici se ji Pepon namreč zahvali za prejeto razglednico gradu Hallerstein, na drugi pa njej in družini vrača pozdrave. Zanimivo je, da je tako prvo razglednico kot zadnjo ohranjeno razglednico – sporočilo na obeh malce odstopa od običajnih pozdravov – Pepon pisal prav njej. Na razglednici, ki jo je 13. 3. 1899 poslal iz Hongkonga, tako med drugim zapiše: »Z mano je vse v redu in tu mi je že prav všeč, toda postalo naj bi še lepše.«⁶ Ko se ladja ob vrnitvi znova ustavi v Hongkongu pa ob pozdravilih sporoči še, da je na poti domov.

Nad vse raziskovalno zanimiva je tudi razglednica, ki jo je 1. 7. 1899 Pepon pisal očetu na grad Snežnik. Na razglednici je upodobljen Nikko Hotel v starodavnem versko-turističnem kraju Nikkō v prefekturi Tochigi severno od Tokia.⁷ Sporočilo pod sliko razkriva, da je imel Pepon (in nekaj kolegov) kratek dopust in da se jim je ponudila priložnost obiskati osrednji japonski otok Honshū.⁸

5 Sama ni imela potomcev, zato je leta 1904 posvojila Peponovega mlajšega brata Henrika.

6 »Es geht mir gut und gefällt es mir schon hier recht gut, doch sollte es noch schöner werden.«

7 Hotel je deloval med letoma 1888 in 1926. Razglednica je redkost, ki prikazuje takratno zgradbo hotela. Druga razglednica z malo širšim pogledom na stavbo je dostopna na <http://fifabakutyouou.cocolog-nifty.com/nikkousannsou/2014/11/post-ea8a-1.html>.

8 »Verbringe einen Teil meines kurzen Urlaubs hier, von wo Euch die herzlichsten Grüße sendet Euer dankbarer Sohn Pepo.«

Slika 5: Nosilnice vznamenitem japonskem turističnem kraju Hakone. Neposlana razglednica (Slikovna zbirka, NUK).

Če dobro pogledamo datume, lahko ugotovimo, da so mu odhod na kopno odobrili takoj zatem, ko se je Kaiserin Elisabeth 28. 6. za dobre tri tedne zasidrala v Nagasakiju. Do regije Kantō je Pepon torej moral potovati na drug način, verjetno z drugo ladjo. Morda je s kolegi na kopnem prebil nekaj dni, 1. 7. obiskal Nikkō in se nato vrnil na matično ladjo. Mogoče pa je tudi, da se je na kopnem zadržal dalj časa, obiskal druge kraje in se vnovič vkrcal na Kaiserin Elisabeth, ko je ta 24. 6. pristala v Yokohami.

Iz zapisanega je razvidno, da so bila Peponova sporočila zelo skopa in dokaj shematične narave, kot je tudi sicer značilno za razglednice pomorščakov v slovenskih zbirkah (gl. Marinac v tej monografiji), pa tudi za razgledniški žanr na splošno. Zato iz njih težko razberemo kaj o njegovih vtisih iz Vzhodne Azije – več si lahko obetamo od bodočih analiz njegove pisemske korespondence, če je seveda še ohranjena.

Po vrnitvi s plovbe na Kaiserin Elisabeth je Pepon še naprej služil v avstro-ogrski mornarici ter se 25. 4. 1902 na Brionih poročil s Čehinjo Marico (Marizza) Machaček (Hribar 2000, 47). Josef Obereigner je omenjen v mornariškem almanahu *Almanch für die k. und. k. Kriegsmarine 1918*, kjer piše, da se je upokojil leta 1912 s činom strojnega višjega inženirja 3. reda. Po upokojitvi je z družino živel v Pragi, v okrožju Weinberge oziroma Královské Vinohrady (Bogdana Marinac, elektronska korespondenca s Chikako Shigemori Bučar, 25. 11. 2020). V Slikovni zbirki NUK je še 14 Peponovih neuporabljenih starih vzhodnoazijskih razglednic – pet iz Kitajske in devet iz Japonske –, ki po formatu sodijo med razglednice najstarejšega tipa. To pomeni, da hrbtna stran ni deljena, temveč je v celoti namenjena naslovu prejemnika. Fotografija na prednji strani

Slika 6: Glavna ulica
v kraju Jimo v Shandongu.
Neposlana razglednica
(Slikovna zbirka, NUK).

zaseda polovico ali več prostora, preostanek je namenjen zapisu sporočila. Tri prazne kitajske razglednice pa imajo identičnega nemškega založnika in slog kot tista, ki jo je Pepon poslal iz kitajskega pristanišča Qingdao, zato obstaja precejšnja verjetnost, da jih je prinesel ali v pismu poslal prav on. Na eni od praznih je na hrbtne strani označeno, da jih je NUK 23. 6. 1954 prejel iz Federalnega zbirnega centra, kar nakazuje na pot, po kateri so v NUK verjetno prišle tudi potrjene Peponove razglednice.

Jagrova poročila zaročenki Selmi Erhovnic

Le dve leti za Peponom je v Vzhodno Azijo potoval Ivan (John) Jager (1871-1959), arhitekt slovenskega rodu, ki je večino življenja prebil v ZDA, kjer je znan kot urbanistični načrtovalec Minneapolisa. Že v srednji šoli se je začel zanimati za etnologijo, jezikoslovje in umetnost, pričel pa je tudi z zbirateljsko dejavnostjo. Svoje interese je s številnimi stiki v multikulturnem, kozmopolitskem Dunaju poglobil v letih, ko je na Tehniški visoki šoli najprej študiral gradbeništvo in nato tam tudi delal, ob tem pa v teoriji in praksi vseskozi intenzivno spremljal dunajsko arhitekturo (Pajsar 2005a, 109; 2005b, 395, 399). Kot tehnični svetovalec je veliko potoval po Evropi. Tudi v Vzhodno Azijo se je odpravil poklicno, saj so ga najeli za obnovo avstro-ogrskega veleposlaništva v Peking, ki je bilo močno poškodovano v boksarski vstaji.⁹ Med obsežnim in raznovrstnim gradivom, ki ga je zapustil Biblioteki SAZU, je več razglednic s poti, ki jih je pisal bodoči ženi Selmi Erhovnic, med njimi 13 takih, ki jih je kupil in odposlal v Vzhodni Aziji. Te sporočajo najnatančnejše podatke o njegovi poti, aktivnostih, opažanjih ter odnosu do obiskanih krajev in tamkaj živčih ljudi.¹⁰ Poleg tega so v Jagrovi zbirki štiri neposlane razglednice oziroma dopisnice z motivi iz Vzhodne Azije.

⁹ Več o boksarski vstaji v tej monografiji piše Nataša Vampelj Suhadolnik.

¹⁰ Sporočila na razglednicah pričajo o obsežni pisemski korespondenci s poti med Jagrom in Selmo Erhovnic, vendar je usoda tega gradiva neznana. Morda je vdova ukazala, naj ga po njeni smrti zažgejo, kot je znano za Jagrove zapiske in raziskave (Hammons, 2021 [1985]).

V svojem življenjepisu je Jager svojo pot v Vzhodno Azijo označil kot »izjemno raziskovalno potovanje« (v Pajsar 2005b, 400). Na njej je gotovo nakupil več vzhodnoazijskih predmetov, čeprav je zbirko najverjetneje dopolnjeval po ustalitvi v ZDA. Zbiral je kitajske vezenine, japonske lesoreze in branike mečev (*tsuba*), v ohranjeni zbirki pa je tudi več drobnih kitajskih in japonskih predmetov umetnostne obrti. Obsežno je tudi Jagrovo knjižno gradivo z vzhodnoazijsko tematiko (Pajsar 2005a; 2005b).

Kot je mogoče sklepati iz razglednice, ki jo je napisal 8. 8. 1901, dan po prihodu v kitajsko prestolnico (ZIJ, R51/XIV-12'-2), ter tiste, ki jo je tri dni prej poslal iz Tianjina (ZIJ, R51/XIV-11-2), je prvotno v Pekingu nameraval ostati okrog leto dni in se čez celino vrniti domov. Toda državo je zapustil že čez dobre štiri mesece in to v smeri vzhoda, saj se je 26. 12. oglasil iz Nagasakija (Slika 8). Na Japonskem je ostal dobra dva tedna – zadnja razglednica iz Japonske je datirana 10. 1. 1902, 20. 1. pa je že pisal iz Honoluluja. Pot je nato nadaljeval v San Francisco in od tam v Minneapolis, kjer je že bival njegov brat (Koman 2017, 64).

Kaj je botrovalo njegovemu predčasnemu odhodu iz Kitajske in selitvi v ZDA, ni mogoče reči. Na izrezku iz časopisa, ki ga je poslal iz Bombaya (Mumbajja) (ZIJ, R51/XIV-7), je poročilo o tem, da so jim med postankom v luki ukradli načrte za obnovo veleposlaništva, kar potrjuje tudi Jagrov lastno-ročni pripis. Morda so zato dela opravili v manjšem obsegu, kot je bilo predvideno. Po drugi strani na že omenjeni pekinški razglednici nakaže nezadovoljstvo z nadrejenimi pri projektu obnove:

Stari [vodja projekta? veleposlanik?] je strašen konfuzen 'wurstel', ničesar ne zna, z ničemer ne ve razpolagati, brez vsake ideje je. Kar odloči je najnerodnejše in najpraktičnejše. [Jurij?] je voljan kot olje, ker ve, da je brez naju nevmekaj. To bi videla, kako je včeraj obraze delal in kazal pri tem [osle?] in kake bedastoč. (ZIJ, R51/XIV-12'-2)

Da je v ozadju njegove nenadne selitve v ZDA spor, bi lahko sklepali tudi iz komentarja na omenjeni razglednici tik pred odhodom iz Yokohame: »nadejam se imenitne vožnje in veselega prihoda na tla svobode in nove domovine« (ZIJ, R51/XIV-19''-1). Selma Jager v dopisovanju ob predaji moževe zapuščine SAZU-ju med drugim pravi (v Pajsar 2008, 168): »Johnovo potovanje v Peking in potem na Japonsko in njegove skušnje v tistem času so bile tako usodepolne za njega, [...]«. Zelo verjetno s tem ne misli zgolj na doživljenjsko zanimanje za vzhodnoazijsko zgodovino, filozofijo, umetnost ter druge vidike japonske in kitajske kulture, ampak tudi na razloge, zaradi katerih se je odločil spremeniti načrt in oditi v ZDA.

Ivan Jager je večji del poti v Vzhodno Azijo opravil na eni od avstro-ogrskih trgovskih ladij, nato pa verjetno v Singapurju ali Hongkongu prestopil na Lloydovo potniško linijo v smeri Šanghaja in Tianjina, saj je fregata najprej zavila v Kōbe in Yokohamo, tako da bi zato na poti v Peking izgubil preveč časa (ZIJ, R51/XIV-9).

Jagrove razglednice so samo del korespondence s Selmo Erhovnic, saj ji je pisal tudi dopisnice in »debela pisma« ter ji pošiljal skice in risbe. Jager je bil zelo intenziven dopisovalec – pogostost in izčrpnost njegovih razgledniških sporočil pričata o izjemni emocionalni in intelektualni povezanosti z zaročenko, ki je na Dunaju obiskovala šolo za umetnostno obrt, ter o njegovem radovednem, pozornem in kritičnem duhu.

Tabela 2: Jagrove razglednice iz Vzhodne Azije

Datum uporabe*	Kraj uporabe	Motiv	Založnik**
21. 7. 1901	Hongkong	Queens Road, ulično življenje	Verjetno britanski
21. 7. 1901	Hongkong	Hongkong Island z naseljem, del пристаниšča na polotoku Kowloon	?
30. 7. 1901	Šanghaj	Kadilci opija (studijska fotografija)	K. & K. Kuhn & Komor / Hongkong, Šanghaj, Kōbe, Yokohama
31. 7. 1901	Šanghaj	Staro mesto ob obzidju, hiše ob nabrežini, keramični lonci	Max Nössler & Co. / 38, Nanking Road
3. 8. 1901	Chefoo (Yantai)	Pristanišče	H. Sietas' & Co. / Chefoo
3. 8. 1901	Chefoo (Yantai)	Brez motiva – dopisnica	Kitajska cesarska pošta
5. 8. 1901	Tianjin	Moški, ki na hrbtu drži žensko, notranje dvorišče	Ruski
5. 8. 1901	Tianjin	Ruski tabor ob železniški progi Tangu – Tianjin	Verjetno nemški
7/8. 8. 1901	Peking	Mestna vrata in ulično življenje pred njimi	?
8. 8. 1901	Peking	Ulično življenje v kitajskem delu mesta	?
Neposlana	Peking	Tempelj velikega zvona	Verjetno nemški
Neposlana	Peking?	Dopisnica, Jager narisal jezdeca na kameli	Kitajska cesarska pošta
Neposlana	Peking?	Dopisnica, Jager narisal želvo	Kitajska cesarska pošta
26. 12. 1901	Nagasaki	Dopisnica, Jager je na dnu narisal japonskega ribiča na čolnu	Japonski založnik, zasebno podjetje
Neposlana	Kōbe	Tempelj Nankō	Japonski
29. 12. 1901	Yokohama	Opravila na polju, v ozadju gora Fudži	Japonski
10. 1. 1902	Yokohama	Most čez reko/kanal	Japonski

* Pri neodposlanih razglednicah kraj motiva.

** Sedež, kadar je naveden.

Slika 7: Stari Šanghaj ob mestnem obzidju. Razglednico je Ivan Jager 31. 7. 1901 pisal Selmi Erhovnic iz Šanghaja (ZIJ R51/XIV-10-2, Biblioteka SAZU).

Sliki 8a in 8b: Naslovna in hrbtna stran dopisnice, ki jo je Ivan Jager 26. 12. 1901 Selmi Erhovnic poslal iz Nagasakija. S svojo sliko je iz nje ustvaril razglednico: »Ta spodnja slika je tako značilna za Japance, ki s par linijami vedno store velik efekt« (ZIJ R51/XIV-9'-1, Biblioteka SAZU).

Jagrova raba razglednic tako močno odstopa od tipične žanrske komunikacije, ne le po dolžini sporočil, temveč, kot nakazuje zgornja ostra kritika, tudi po razumevanju zasebnosti take komunikacije. Na razglednicah se mešajo poročila o poteku poti, opažanja med potepanjem po obiskanih krajih in bolj osebni komentarji okoliščin, v katerih se je znašel. Iz podatkov na razglednicah je mogoče sklepati, da je ob pristanku v novem kraju vedno takoj kupil razglednico ali dve in napisal prve, za razgledniški žanr izjemno podrobne vtise, ko je imel več časa, pa obsežnejše pismo. Razglednice v tej dobi so bile še vedno starejšega tipa, kjer je bil sporočilo odmerjen večji ali manjši prostor ob podobi. Zato na številnih Jagrovih razglednicah ne ostane viden niti kanček beline.

Pri beleženju je bil Jager izjemno natančen – večkrat je zapisal celo uro prihoda v določen kraj. Poleg tega je bilo sporočilo vedno vsaj deloma, če ne pretežno povezano s podobo na razglednici in je na fotografiji pogosto kaj označil. Iz opisov je mogoče razbrati njegove interese – arhitektura in urbanizem, tehnika in tehnologija, obrt, številne so še opazke o geografskih in podnebnih značilnostih obiskanih krajev, uličnem življenju, pa tudi o položaju različnih družbenih slojev. Ker je Jager razglednice pošiljal le med potovanjem – iz Pekinga je poslal dve takoj po prihodu, nato pa se je po tej poti znova oglasil šele iz Japonske –, v sporočilu ponavadi napove nadaljnji potek poti, pa tudi kdaj bo imel čas za pisanje pisem.

Kot tipični primer lahko vzamemo eno od razglednic, ki jih je poslal iz Šanghaja (Slika 7). Na njej piše:

Pri teh dverih [vrata so na razglednici označena s puščico] stopil sem v prepovedano Kitajsko mesto. Mestni zid se dobro vidi na razglednici. Vodni kanal, po katerem plovejo za časa plime džunke, loči to mesto od francoskega settlementa. – Kadar ni vode je tak kanal prava groza. Velike posode, ki jih vidiš na levo so lepi keramični produkti: posode za drevje in cvetje, slikovito glazirane.

Kitajci so vrtnarji da jim ni para. Dalje doli od teh posod ogledaval sem mizarski oddelek predmestja. Oblike so lepe in dragoceni so lesovi iz katerih se delajo. Pač pa Kitajci ne poznajo politure in imajo nerodno orodje za oblanje. – Od tu sem se vrnil in šel potem v trdnjavo. – Iz Tongku [Tanguja], ali če se ustavimo iz Ci-fu [Chefooja/Yantaija] ali iz Tsing-tau [iz mesta Qingdao] ti bom pisal. Dober bodi presrčno pozdravljena. [MS?]

[navpično ob desnem robu] Danes sem se seznanil z arhitektom, ki gradi rusko-kitajsko banko (ZIJ, R51/XIV-10-2).

S te in drugih razglednic veje njegova odprtost, tudi naklonjenost do lokalnega prebivalstva in njegovih praks, večkrat občudovanje, občasno pa tudi kritični ali celo zgražajoči se podton. Z razglednic je mogoče razbrati, da se, podobno kot drugi popotniki, ki jih na kratko omeni Nataša Vampelj Suhadolnik (v tej knjigi), zelo navdušuje nad Japonsko, medtem ko so prva srečanja s Kitajsko zanj večji izziv. Vendar pa Jager že ob prihodu računa, da se bo moral naučiti kitajsko (ZIJ, R51/XIV-12'-2), različne opombe v njegovi knjižni zbirki pa nakazujejo, da je med bivanjem v Pekingu razvil prijateljske odnose s posameznimi Kitajci ter globoko privrženost kitajski kulturi in domačinom (Pajsar 2008, 181, 187).

Max Nössler & Co., Shanghai, 38 Nanjing Road, 8

In teh dvenih ustojil sem v prepovedano
Kitajsko mesto. Ustojil zid se dobro vidi na razglednici.
Vodni kanal, pokalcevi plovecji račasa plitve druzki
to mesto od francoskega settlementa. - Kadav mi
voce ja tak kanal prava gora. Velike porode, ki
jih vidis na levo so lepi
keramični produkti:
porode ja drevo ja
cvetje, sukovo
glazirane.

Danes sem se seznanil z arhitekturno
ki gradnjo mesto-ki tajsko banko.

31. julija 1901
Alt-Shanghai

Kitajski so vrtarji, da jim jih ni para
Dolje doli od teh pod ofledavul sem miranji od Selek vrednotja. Oblike
so lepe in drapoceni so levti iz kakoli se delajo. Pa pa kitajski ne poznajo politure
ki tajski nemarno orodje za oblaganje. - Od tu sem se umil in spl. potku v tdnarvo
iz Tongku, a lice se ustavimo iz Ci-fu ali Tsing-tau. Dofeei budi pricrino vodstavljena

Nagasaki, 26. / 21. januar 1901

Radaja selmi. Danes došel sem
dopolnje ob 10. Imeli smo na celi
piti vinas tako burjo, da mda je ni
kito mihakor mo poče. Cer ladjo Hong-
kongu Maru, ki je veča kot T. Ferdinand
metais je valove, ves vseh dnu in se-le
v melemu Nagasaki zalivu je vrtalo
mimo. Kod veter gremo na Kobe
tvegati pred odhodom mah.
Seobimo mimo. - To spodnja slita je
tako značilna za Japance, ki s par linjami
vedao stne veliki oflet. Japanci so
prekramo. Nagasaki ima bnlejsi: kdimo
kol je u lonci, Somaroucē vrtlo iucipese
iu mite so kol i praca. Use zelo značno hie
prikaplivo - kakor moč iu dau je varlika
med Kitajsko zemljo. - Mnogo si mda
o vsem. - (bodi) proteno jurodravljna

Ernst ...

Druge stare vzhodnoazijske razglednice

Poleg Peponovih in Jagrovih sva doslej identificirali še nekaj vzhodnoazijskih razglednic iz istega obdobja, nekaj, morda celo precej, pa jih gotovo ostaja še neodkritih v zasebni lasti. Kot v primeru zgoraj obravnavanih pošiljateljev, so razglednice verjetno poslali ali s seboj prinesli mlajši moški slovenske narodnosti, ki so delovali v avstro-ogrski državni službi.¹¹

Med njimi je bil pomorščak Fran Vilfan (1874–1931), ki je konec leta 1900 iz Yokohame v Trst pisal zaročenki Idi Jeanrenoud. Vilfan je bil rojen v Stražišču pri Kranju kot tretji od štirih otrok Josipa Wilfana in Gabriele (rojene Jugovic). V družinski kroniki so opisani kot tipična tržaška družina srednjega sloja, kjer se kaže »pestro etnično, versko in jezikovno povezovanje« (Maček et al. 2019, 545). Franov oče Josip je bil civilni inženir in izumitelj. Večino svoje kariere se je ukvarjal z gradnjo in izboljševanjem avstro-ogrskih jadranskih pristanišč (Boka Kotorska, Reka, Pelješac). Zavedal se je svoje slovenske narodnosti in bil član »Slavljanske čitalnice«, družabnega in kulturnega društva, ki je v Trstu združevalo različne slovanske prebivalce. Nekaj časa je celo služil kot član odbora (Ibid., 553). Njegova žena Gabriele je izhajala iz uspešne podjetniške družine v Stražišču, ki je imela dolgo tradicijo proizvodnje in izvoza cedil in sit, izdelanih iz konjske žime (Ibid., 553–554). Gabrielin oče Franc Jugovic je bil sin trgovca, rojen v Trstu. Družina Wilfan/Vilfan je tako živela pretežno v Trstu, zaradi Josipovega dela tudi na Reki in v Dubrovniku. Josip in Gabriela sta imela štiri sinove: Pavla (1869–1908), Alfonsa (1872–1938), Frana in Josipa (1878–1955).

V družinski zgodovini je zabeleženo, da so Vilfanovi uporabljali več jezikov. Poleg nemščine in slovenščine, ki se ju je Fran naučil doma, se je med šolanjem naučil še latinščine, klasične grščine, italijanščine, hrvaščine in angleščine, med službo v mornarici pa tudi romunščine, srbsčine in francoščine. Njegov mlajši brat Josip je bil zaveden Slovenec in je močno vplival na Frana. Ko je družinskim članom pisal z vojnih ladij, je Fran uporabljal nemščino, kasneje pa je v vsakdanjem sporazumevanju z ženo in otroki uporabljal tržaško narečje italijanščine, nemščino, francoščino in slovenščino (Ibid., 559).

Medtem ko je Pavel, najstarejši od bratov Vilfan, na Dunaju študiral pravo, sta Alfons in Fran očetu sledila v avstro-ogrsko mornarico in se vpisala na Pomorsko akademijo na Reki (Ibid. 556). Od leta 1892 je Fran Vilfan služil na različnih vojnih ladjah, med drugim na lahki križarki Aspern v letih 1900–1902. Ta je dvakrat plula v Vzhodno Azijo – prvič že na prvi vožnji, ko so jo poslali na Kitajsko, da bi sodelovala v pogajanjih tujih legacij med boksarsko vstajo. Križarka Aspern se je na tej poti ustavila v naslednjih pristaniščih (Donko 2013, 371–372):

24. 7. 1900 Pula, 29. 7. Port Said, 30. 7. Suez, 4. 8. Aden, 11. 8. Colombo, 20. 8. Singapur, 26. 8.–29. 8. Hongkong, 1. 9.–4. 9. Woosung, 8. 9.–2. 10. Taku, odred poslan v Peking, 17. 9. prihod, 20. 9. zavzetje Peitanga (Beitanga), 6. 10.–20. 11. Taku, 28. 11.–6. 12. Kobe, 8. 12.–26. 12. Yokohama, 30. 12.–5. 1. 1901 Wei hai wei, 5. 1.–4. 2. Chefoo, 5. 2.–8. 2. Wei hai wei, 10. 2.–17. 4. Šanghaj (angleški parnik se zaletel v bok, mora v dok), 19. 4.–21. 4. Wei hai wei, 21. 4. Chefoo, 22. 4.–12. 5. Taku, 13. 5. Shanhaikuan, 13. 5.–14. 5. Tongku, 18. 5.–20. 5. Wei hai wei, 23. 5.–25. 5. Šanghaj, 7. 6. Wuhu, 13. 6.–30. 6. Woosung (vanjo trči parnik), 3. 7.–13. 7. Taku, 14. 7.–15. 8. Chefoo, 17. 8.–25. 8. Šanghaj, 28. 8.–11. 9. Chefoo, 13. 9.–22. 9. Taku, 24. 9.–29. 9. Chefoo, 4. 10.–6. 10. Wei hai wei, 8. 10.–11. 10. Taku, 13. 10.–19. 10. Chefoo, 21. 10.–21. 11. Nagasaki (28. 10.–4. 11. v doku), 23. 11. Kobe, 2. 12.–16. 12. Yokohama, 21. 12.–2. 1. 1902 Šanghaj, 6. 1.–8. 1. Hongkong, 8. 1.–9. 1. Macao, 14. 1.–18. 1. Singapur, 19. 1.–22. 1. Penang, 27. 1.–2. 2. Kalkutta, 8. 2.–14. 2. Colombo, 21. 2.–24. 2. Aden, 1. 3.–2. 3. Suez, 3. 3.–8. 3. Port Said, 13. 3.–14. 3. Lesina, 14. 3.–19. 3. Trieste, 19. 3. 1902 Pula.

¹¹ Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran je v zadnjih letih od dedičev z donacijami in nakupi pridobil nekaj novih albumov fotografij in razglednic ter posameznih razglednic, pa tudi drugega gradiva, kot so dnevniki, pisma in spominki. Informacije o predmetih, tudi razglednicah v zasebni lasti, so pogosto pridobljene naključno, zlasti ob javnih dogodkih. Tako je Chikako Shigemori Bučar za v nadaljevanju predstavljeno razglednico Frana Wilfana izvedela od dedinje, ki se je udeležila enega od spremljevalnih predavanj razstave »Poti samurajev« v Narodnem muzeju Slovenije leta 2017.

Iz kratkih postankov na poti v Vzhodno Azijo je razvidno, da se je križarki Aspern mudilo v vzhodno-kitajsko morje, pa tudi sicer se je veliko zadrževala na območju kitajskih pristanišč. Vilfan je razglednico bodoči ženi poslal iz Yokohame 26. 12. 1900 (Slika 9), ob koncu nekajtedenskega postanka na Japonskem, ko so se lahko odpočili od sicer napete situacije na Kitajskem (Marinac 2017, 94). Leta 1901 je dve razglednici poslal še iz Šanghaja, kjer se je ladja zaradi popravila zadržala dva meseca, ter dopisnico iz Macaa leta 1902, ko se je vračala domov. Vilfanova razglednica iz Yokohame je po motiviki skoraj identična eni od Jagrovih razglednic, po formatu in slogu pa tudi drugim japonskim razglednicam, ki sta jih poslala Jožef Obereigner »Pepon« in Ivan Jager. Razglednici iz Šanghaja sta povsem identični in sodita v vojnomojnariški žanr. Prikazujeta namreč kapitana fregate Eduarda Thomanna, ki je padel v boksarski vstaji, ter njegovo ladjo Zenta. Dopisnica iz Macaa je posebna, saj je doslej edina najdena portugalska poštna tiskovina iz tega obdobja. Na prednatisnjeni strani, namenjeni naslovu in žigom, je, zanimivo, tudi podoba cerkve dos Jeronymos iz Lizbone, verjetno zaradi zgodovinske povezave s pomorščaki in raziskovalci. Poleg razglednic je v zasebni lasti dedičev Vilfanove zapuščine tudi nekaj njegovih pisem s te poti. Medtem ko je na razglednicah Vilfan tipično skop z besedami, je v pisemih veliko komentarjev o življenju na ladji in razmerah v mornarici, najdemo pa tudi vtise o domačinih (več v Marinac 2017, 93–97).

Poleg Peponovih in neposlanih razglednic so v Slikovni zbirki NUK tri razglednice, pri katerih identiteta pošiljatelja še ni dokončna. Iz Kitajske jih je članom družine Marolt na Vrhniko pisal moški s priimkom Korenčan ali Korenič, vse v slovenščini. Dve je poslal dr. Janku Maroltu, okrožnemu zdravniku in kasnejšemu dolgoletnemu županu, eno pa njegovi hčerki Jelci. V njih naslovnikoma ter njuni ženi oziroma materi pošilja pozdrave in voščila, naslavljanje je zelo vljudno. Vsaka razglednica je bila odposlana nekaj dni potem, ko jo je pošiljatelj napisal.

Tabela 3: Kitajske razglednice pošiljatelja Korenčana/Koreniča iz Slikovne zbirke, NUK

Datum in kraj uporabe	Naslovnik	Podnapis/Motiv	Založnik*
10. 5. 1901, Peking	Jelca Maroltova	»Peking« / Vrvež pred vrati mestnega obzidja	?
14. 11. 1901, Peking	Dr. Janko Marolt	»Mandarin von Tsimo« / Mandarinski uradnik mesta Jimo 即墨 v Shandongu	Verlag von G. Landman, Tsingtau (Qingdao), tiskano v Nemčiji
21. 11. 1902, Tientsin (Tianjin)	Dr. Marolt	Pristanek ribiškega čolna, v ozadju mestna vrata	E. Lee, Tientsin (Tianjin)

* Kot je naveden na razglednici.

Podatki na razglednicah nakazujejo, da je pošiljatelj verjetno bival v Peking. Če domnevamo, da se vmes ni vračal domov, se je na Kitajskem zadržal vsaj leto in pol. Najverjetneje gre za nekoga, ki je v uradniški, vojaški ali drugi funkciji služboval na avstro-ogrskih diplomatskih predstavništvi na severnem Kitajskem. Bogdana Marinac (2017, 91) omenja, da je bil v času boksarske vstaje na Kitajskem mornariški zdravnik dr. Andrej Korenčan. Poklicna povezava z dr. Maroltom kaže, da bi lahko bil pošiljatelj prav on, vendar je potrebna nadaljnja preverba datumov njegovega bivanja na Kitajskem, preden lahko njegovo identiteto zanesljivo potrdimo.

V prispevku sva predstavili doslej najdene najstarejše razglednice iz Vzhodne Azije, ki jih hranijo slovenske javne institucije in posamezniki. Od tam so jih v letih 1899–1902 družinskim članom in zancem pošiljali mlajši moški, ki so službovali v državnih službah, prvenstveno v avstro-ogrski

Sliki 9a in 9b: Obiralke čaja z goro Fudži v ozadju. Razglednico je Fran Vilfan 26. 12. 1900 iz Yokohame pisal bodoči ženi Idi Jeanrenoud (Družinski arhiv Sergija Vilfana).

Slika 10: Mandarinski uradnik mesta Jimo v provinci Shandong. Razglednico je 14. 11. 1901 iz Pekinga dr. Janku Maroltu pisal pošiljatelj Korenčan/Korenič (Slikovna zbirka, NUK).

vojni mornarici. Vojaški in v nekaj primerih (Ivan Jager, kasneje Ferdo Lupša) tehnični poklici v avstro-ogrski službi so mladim moškim nižjega in srednjega razreda omogočili, da so ne le pridobili določen družbeni ugled, temveč da so na državne stroške potovali v oddaljene, njim sicer nedostopne kraje. Pri tem so jih gnali želja po spoznavanju tujih dežel, avanturizem in priložnost za dokazovanje. Prav pomorščaki vojne mornarice so v letih, ki so sledila, še bolj množično pluli na Kitajsko, Japonsko in v Korejo ter od tam pošiljali in (poleg drugih predmetov) prinašali še več razglednic, nekateri pa so celo oblikovali obsežne zbirke razglednic (in fotografij). Te hrani Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran in so predmet podrobnejše analize Bogdane Marinac v naslednjem prispevku.

Iz razglednic in drugih virov razbrani podatki kažejo, da so Jožef Obereigner »Pepon«, Ivan (John) Jager ter Fran Vilfan razglednice uporabljali kot dopolnilo pisni korespondenci. Pepon in Vilfan poleg pozdravov v sporočila le občasno vključita dodatne informacije. Jager, ki je bodoči ženi Selmi Erhovnic s poti poleg razglednic nenehno pisal dolga pisma, po drugi strani odstopa od klasičnega razgledniškega žanra. Z na gosto popisanimi, z opažanji in mnenji nabitimi razglednicami pa je izjema tudi v primerjavi z drugimi v tej knjigi obravnavanimi uporabniki vzhodnoazijskih razglednic v prvih desetletjih 20. stoletja.

Der Mandarin von Tsimo.

Peking 14/2/04

*Prezno in mesto novo leto voici
vam in vasj castil. gospoj roprogi
volomi J. Lorenzi*

